

Nr 5

Av herr **Holmberg m. fl.**, om förbättring av kommunernas ekonomiska situation.

Kommunernas ekonomiska situation är mycket svår. Den kommunala utdebiteringen var i fjol genomsnittligt 14: 20 kr. per skattekrona, men det finns exempel på kommuner där skatten till primärkommun, kyrka och landsting sammanlagt uppgår till mer än 20 kronor per skattekrona.

Den redan nu stora skatteskillnaden mellan olika kommuner har också benägenhet att bestå eller öka, därför att företagslokalisering och bosättning i hög grad påverkas av kommunalskattens storlek. De statliga bidragen till skatteutjämning är alltför otillräckliga för att åstadkomma nämnvärd effekt därvidlag och motverkas ju också av andra statliga åtgärder som ytterligare förvärrar situationen för de kommuner som redan förut har det mest bekymmersamt i ekonomiskt hänseende. Resultatet blir att invånare i sådana kommuner måste vidkännas en mycket hårdare skattebelastning än andra och vanligen också får en sämre samhällsservice.

Det försiggår en energisk borgerlig propaganda i avsikt att lägga ansvaret på de lokala förvaltningsorganen för kommunernas ekonomiska trångmål, men det är faktum att svårigheterna främst beror på regerings- och riksdagsbeslut, som kommunerna icke haft några möjligheter att påverka.

Det senaste exemplet är införande av omsättningsskatt. Stockholms stad måste på grund av beslutet därom öka sin utgiftsstat med 15 miljoner kronor utöver vad tidigare hade beräknats, och för Norrbottens landsting torde konsekvensen av omsättningsskatten bli en ökad utgift på omkring tre miljoner för att nämna ett par exempel.

Riksdagsmajoriteten understödde regeringens mening att denna åtgärd var nödvändig på grund av den statsfinansiella situationen. För vår del anser vi att statens ekonomiska dilemma beror på en orimlig generositet mot stora inkomsttagare — t. ex. skattelindringen för bolagen med 250 miljoner kronor per år och en enbart illusorisk förmögenhetsskatt — samt en upprustning som går vida över Sveriges resurser och behov. Det är en del av kostnaden för *denna statliga verksamhet* som man nu ålagt kommunerna att betala genom kostnadsökningarna till följd av omsättningsskatten.

Ett annat stort bekymmer för kommunerna är den förestående avvecklingen av den kompensation som kommunerna hittills fått med anledning av ortsavdragsreformen. Motståndet mot kommunisternas förslag i denna fråga grundade sig på en total felbedömning av kommunernas ekonomiska

förhållanden. Som bekant var motiveringen för den anordning riksdagsmajoriteten beslöt tillämpa, att kommunerna under en viss period skulle anpassa sina utgifter till det försämrade skatteunderlaget. Egentligen förutsatte detta resonemang att kommunerna är slösaktiga eller i varje fall inte prövar sina utgifter med tillräcklig omsorg. Detta är i allt väsentligt en ohållbar konstruktion, och det hela blev ännu orimligare därför att statsmakterna även under den s. k. anpassningsperioden fortsatte att pålägga kommunerna ökade kostnader.

Om kompensationsen till kommunerna skall avvecklas så som riksdagsbeslutet förutsätter blir resultatet en genomsnittlig höjning av kommunalskatterna med 2 kronor per skattekrona enbart av denna anledning.

För landstingens del förestår kostnadskrävande uppgifter i fråga om sjukvårdens och yrkesundervisningens fortsatta utbyggnad. Det har sålunda föreslagits att de otillfredsställande förhållandena beträffande mentalsjukvården och provinsialläkarnas arbetsförhållanden skall rättas till genom att engagera landstingen. Det är mycket som talar för en sådan omorganisation. Men det främsta hindret för detta är statsmakternas benägenhet att i alla sådana sammanhang övervältra kostnaderna på kommunerna utan hänsyn till dessas ekonomiska situation. Beträffande tjänsteläkarnas överförande till landstingen har det förekommit en viss försöksverksamhet, men därom sägs nu i en av de senaste landstingsutredningarna om denna sak, att landstinget i fråga "icke bör engagera sig i ytterligare försöksverksamhet så länge staten icke ställer erforderliga medel till förfogande".

Det föreligger tydlig risk för att landsting och primärkommuner av liknande skäl kommer att motsätta sig även andra reformer som de i och för sig anser angelägna och välmotiverade. Statsmakterna bör därför ompröva sin hållning till kommunerna.

Detta är särskilt angeläget i fråga om skolutgifterna och bör beaktas i samband med det förestående riksdagsbeslutet om enhetsskolans definitiva utformning. Men även i övrigt måste kommunerna få möjlighet att arbeta under helt andra ekonomiska betingelser än för närvarande. I avvaktan på en genomgripande förändring därvidlag bör kommunerna i första hand beredas ytterligare en frist i fråga om de statsanslag som utgår i anledning av ortsavdragsreformen. De skäl som föranledde statsmakternas beslut att under viss tid ge kommunerna full kompensation för skattebortfallet gäller fortfarande. Det har bevisligen inte varit möjligt för kommunerna att anpassa sina utgifter till det begränsade skatteunderlaget. Även med hänsyn till omsättningsskattens införande och behovet av ökad kommunal medverkan i fråga om sjukvård och skolväsen bör kommunerna få full skattekompensation under ytterligare tre år. Först därefter kan man överväga eventuell avveckling i samband med att andra åtgärder vidtages

för att säkra en demokratisk utformning av skattepolitik och kommunal självbestämmanderätt.

Under återopande av vad sålunda anförts föreslår undertecknade att riksdagen måtte besluta,

att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om förslag snarast i syfte att förbättra primärkommunernas och landstingens ekonomiska situation, samt

att även under åren 1961—1963 ge kommunerna full kompensation för inkomstbortfall i anledning av ortsavdragsreformen.

Stockholm den 13 januari 1960

Helmer Holmberg

Hilding Hagberg

Knut Senander